

Психофізичні особливості трудової діяльності вчителів-наочників

Колумбет О.М.

Київський університет імені Бориса Грінченка

Анотація:

Мета роботи – виявити професійно важливі фізичні якості, особові властивості та вимоги до рухової підготовленості вчителів. Встановлено, що виконання професійних обов'язків вимагає від вчителів-наочників середніх шкіл прояву загальної витривалості, сили м'язів спини, шиї, живота і рук (особливо кистей). Це дозволяє вважати вказані якості професійно важливими. Умови підвищеного нервово-емоційного збудження передбачають вимоги до адаптаційних можливостей працівників, їх психічної стійкості та фізичної працездатності. З числа психофізичних функцій слід виділити увагу (розподіл, об'єм), пам'ять, урівноваженість, комунікабельність і стійкість до стресів. Встановлено, що недостатня фізична підготовленість вчителів напряму впливає на стомлюваність в процесі роботи. Виявлено, що більшість вчителів бачать користь у спеціалізованій фізичній підготовці студентів-педагогів до майбутньої професії.

Колумбет А.Н. Психологические особенности трудовой деятельности учителей-предметников. Цель работы – выявить профессионально важные физические качества, личные свойства и требования к двигательной подготовленности учителей. Установлено, что выполнение профессиональных обязанностей требует от учителей-предметников средних школ проявления общей выносливости, силы мышц спины, шеи, живота и рук (особенно кистей). Это позволяет считать указанные качества профессионально важными. Условия повышенного нервно-эмоционального возбуждения предусматривают требования к адаптационным возможностям работников, их психической стойкости и физической работоспособности. Из числа психофизических функций следует выделить внимание (распределение, объем), память, уравновешенность, коммуникабельность и стойкость к стрессам. Установлено, что недостаточная физическая подготовленность учителей напрямую влияет на утомляемость в процессе работы. Выявлено, что большинство учителей видят пользу в специализированной физической подготовке студентов-педагогов к будущей профессии.

Kolumbet A.N. Psychological and physical features of teachers' labour activity. Purpose of work – to educe professionally important physical internalss, personal properties and requirements to motive preparedness of teachers. It is set that implementation of professional duties requires from teachers of high schools of display of general endurance, force of muscles of back, neck, stomach and hands (especially brushes). It allows to count the indicated internalss professionally important. The terms of enhanceable nervously – emotional excitation foresee requirements to adaptation possibilities of workers, their psychical firmness and physical capacity. It is necessary to distinguish from a number psychophysical functions attention (distribution, volume), memory, even temper, communicability and firmness to stresses. It is set that insufficient physical preparedness of teachers straight influences on fatigueability in the process of work. It is educed, that most teachers see a benefit in the specialized physical preparation of students to the future profession.

Ключові слова:

вчителі-наочники, спеціалізоване, фізичне, виховання, професійно-прикладна, підготовка.

учителя-предметники, специализированное, физическое, воспитание, профессионально-прикладная, подготовка.

teachers, specialized, physical, education, professionally-applied, preparation.

Вступ.

Підготовка вчителів на якісно новому рівні є одним з важливих державних пріоритетів, оскільки модернізація системи освіти в Україні ставити перед вищою школою завдання значного покращення професійної підготовки і виховання майбутніх фахівців. До особистості вчителя ставляться особливі вимоги в умовах соціальної значущості педагогічної праці [1, 2, 4].

Процес фізичної підготовки вчителів є одним з актуальних і мало досліджених питань теорії фізичного виховання. Аналіз останніх досліджень і публікацій виявив, що проблема формування професійних та особистісних якостей вчителів хвилювала класиків-педагогів: Коменського Я.А., Макаренка А.С., Ушинського К.Д., Сухомлинського В.А., Бабанського Ю.К. та інших.

В сучасних умовах актуальності набуває формування професійних якостей та навичок, які необхідні для майбутнього фахівця під час його професійної діяльності [3, 5, 6]. Саме тому спеціалізована фізична підготовка вчителів-наочників покликана підтримувати на оптимальному рівні ті властивості та якості людини, до яких ставить підвищені вимоги саме фахова діяльність.

Тема роботи відповідає Зведеному плану науково-дослідних робіт Київського університету імені Бориса Грінченка за темою «Філософські, освітологічні та методичні засади компетентнісної особистісно-професійної багатопрофільної університетської освіти» (реєстраційний номер 0110u006274).

© Колумбет О.М., 2012

Мета, завдання роботи, матеріал і методи.

Мета роботи – виявити професійно важливі фізичні якості, особові властивості та вимоги до рухової підготовленості вчителів.

Результати дослідження.

Для підтвердження вже наявних у науково-методичній літературі результатів виявлення комплексу професійно важливих фізичних якостей, особових властивостей, вимог до рухової підготовленості студентів-педагогів було проведено анкетування вчителів середніх шкіл (614 жінок і 60 чоловіків, середній вік – 35,2 років, середній стаж роботи за фахом – 22,9 років).

За даними анкетування основні виробничі рухи учителів-наочників середніх шкіл здійснюються при локальних зусиллях обмежених м'язових груп. У загальному об'ємі рухів, які супроводжують професійну діяльність, 59,3% опитаних вказують на провідну роль м'язів кисті, 59,0% – м'язів всієї руки, 53,4% – м'язів двох рук і одночасно всім тілом – 37,6% (рис. 1).

В ході виконання професійних дій основну масу рухів складають повороти голови (75,9%) та нахили голови (62,6%). Окрім цього, вчителям притаманне скручування тулуба (54,0%) і різні нахили тулуба (37,9%) (рис. 2).

Для педагогічних працівників характерні графічні (86,0%) та нажимні (18,6%) робочі рухи, піднімаючі (12,1%) та високоточні (9,1%). Це ті основні рухи, які виконують вчителі під час своєї професійної роботи.

При цьому функціональні обов'язки 72,1% досліджених нами фахівців передбачають вільну позу під час роботи, хоча у 14,6% поза напружена, у 8,3% – зручна і тільки у 3,8% – вимушена (рис. 3).

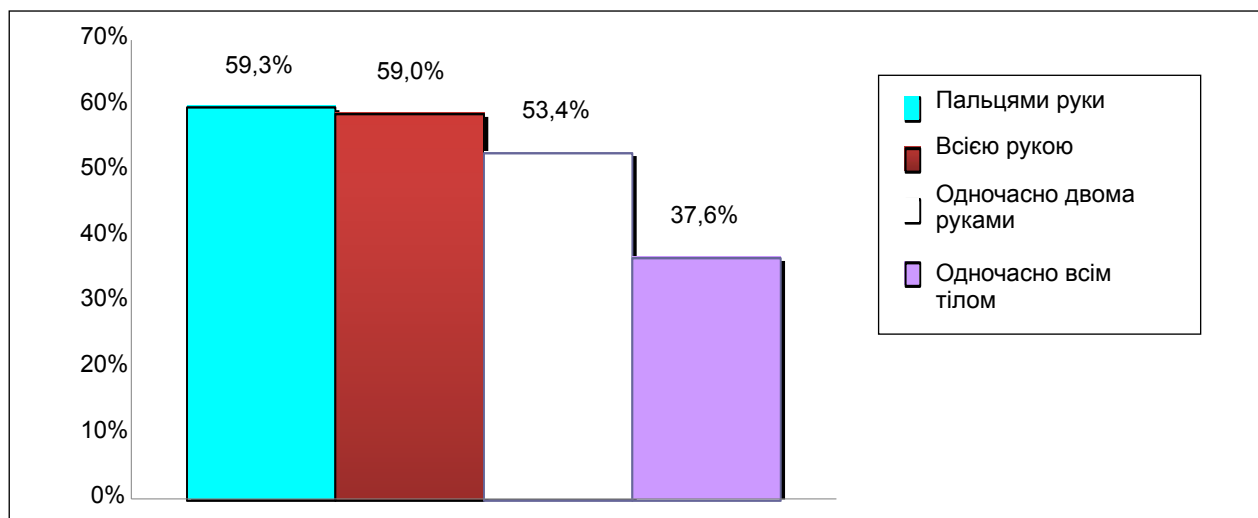

Рис. 1. Рухи вчителів під час роботи

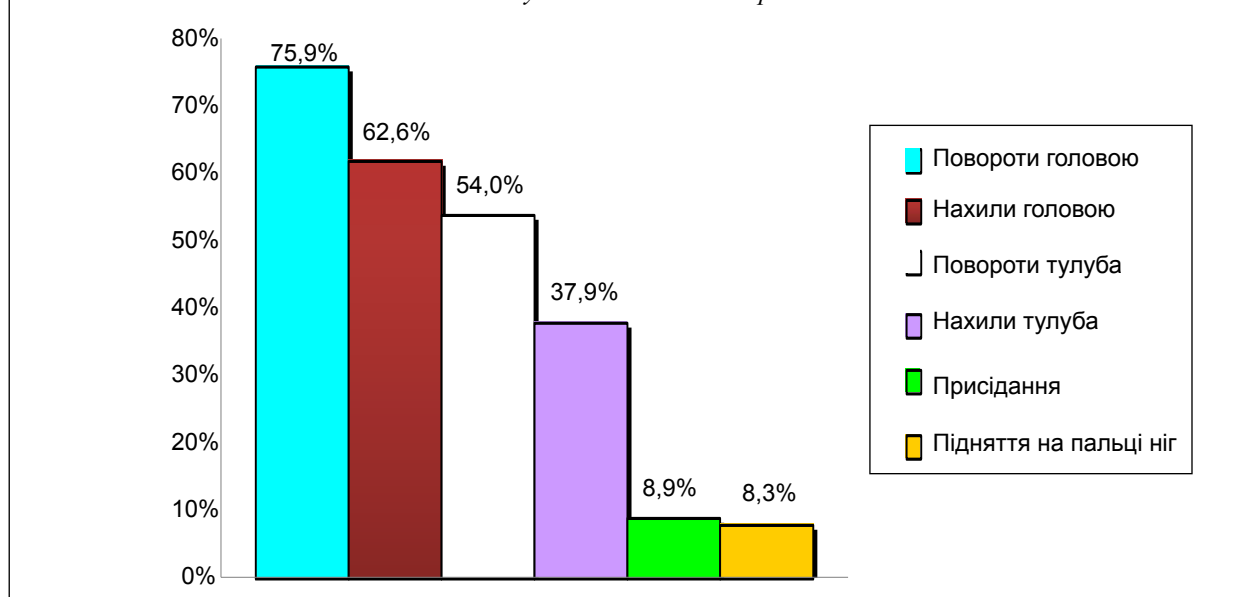

Рис. 2. Рухи вчителів під час роботи

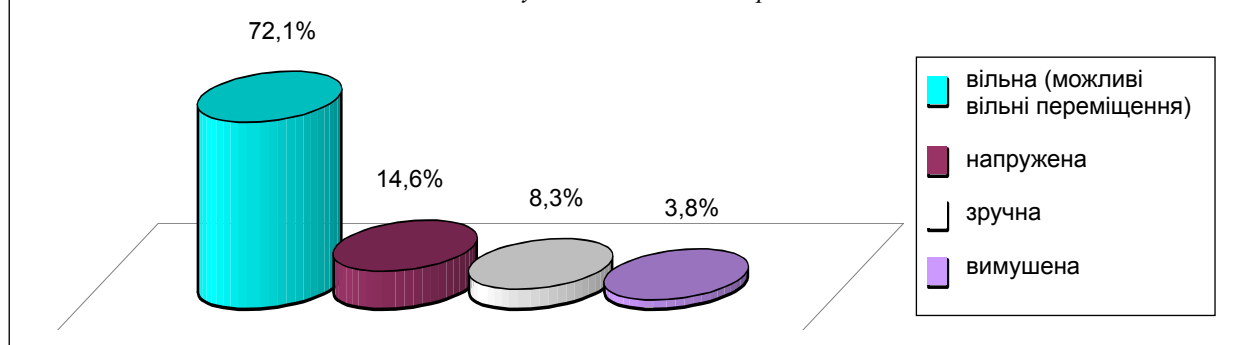

Рис. 3. Робоча поза вчителя-наочника

Таблиця 1

Вкажіть, в якій саме позі і як довго Вам доводиться працювати протягом робочого дня.

Робоча поза	Тривалість роботи (годин)								
	1 та менше	1—2	2—3	3—4	4—5	5—6	6—7	7—8	8 і більше
Стоячи	1,5%	3,3%	12,2%	19,4%	21,7%	10,1%	6,8%	6,8%	8,6%
Сидячи	7,1%	19,6%	18,9%	15,8%	12,7%	1,8%	1,2%	1,2%	3,3%
У нахилі	8,3%	0,6%	0,6%	0,3%	0,6%	0,3%	0,3%	0,3%	0,3%
У присіді	2,8%	4,1%	0,3%	0,3%	0,3%	0,6%	0,6%	0,3%	0,3%

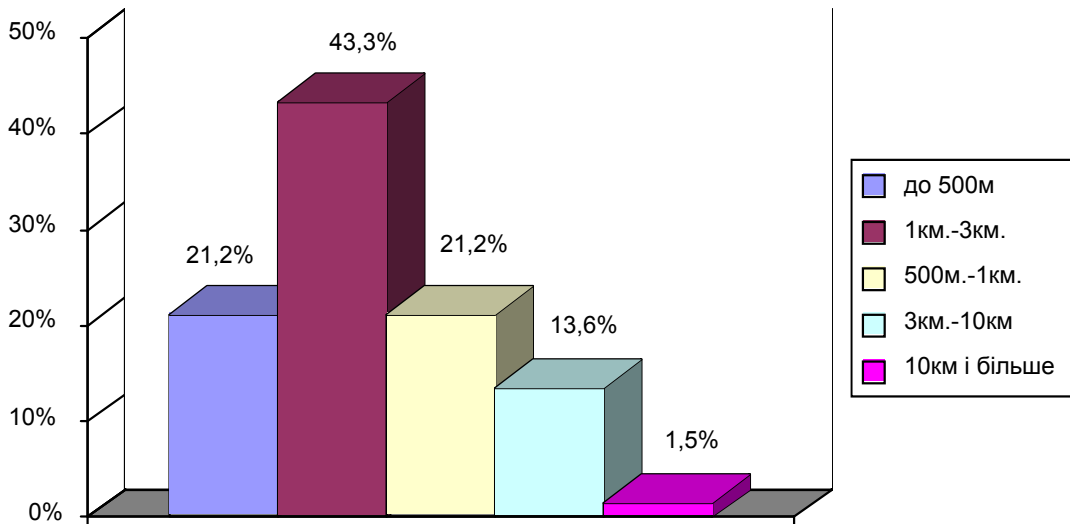

Рис. 4. Ходіння вчителів протягом дня

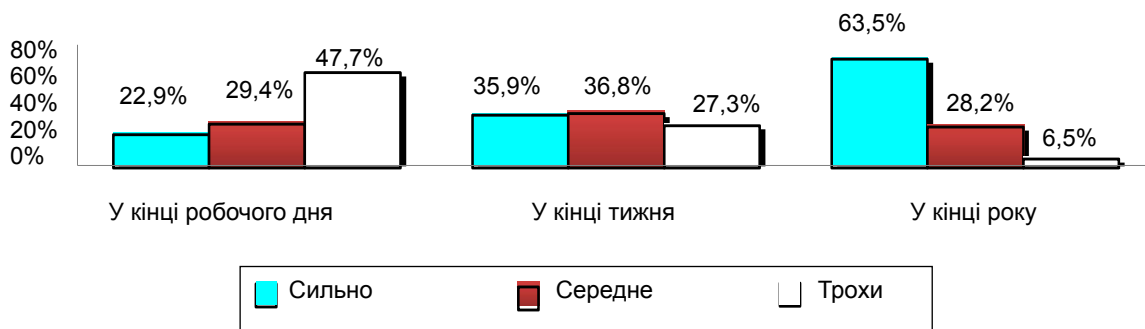

Рис. 5. Ступінь стомлення вчителів

Більшу частину робочого дня опитувані вчителі проводять сидячи і стоячи (таблиця 1).

Показовим є характер рухової активності вчителів-наочників: 42,4% опитаних проходять протягом звичайного робочого дня від 1 км до 3 км, а приблизно 20,7% вчителів – від 500 м до 1 км. І тільки у 14,9% опитаних вчителів рухова активність перевищує 3-х кілометровий рубіж (рис. 4).

За характером своєї роботи 58,5% вчителів підіймають вагу до 5 кг, 18,4% опитаних вчителів підіймають від 5 до 10 кг, і тільки 4,6% вчителів мають навантаження від 10 до 30 кг. При цьому вчителі переносять ці обтяження на відстань більше 100 м – 20,5%, до 100 м – 14,8% і до 10 м – 30%.

З аналізу анкет встановлено, що в приміщенні працює більшість вчителів-наочників (99,7%). Негативною обставиною, яка знижує ефективність роботи, вчителі вказують на наявність шуму (31,9%) і недостатність освітлення (27,4%). Менш виражені чинники запиленого повітря (13,8%) і занадто яскравого освітлення (13,7%), а також протяги (8,9%).

Цікаво, що серед вчителів-наочників середніх шкіл у кінці робочого дня більшість опитаних (47,7%) відчувають середнє стомлення, мале стомлення відзначається у 29,4% і сильно стомлюється 22,9% опитаних (рис. 5).

До кінця робочого тижня ці показники дещо вирівнюються (сильно втомлюються – 35,9%, середньо – 36,8%, трохи – 27,3%), а до кінця року вже 63,5% респондентів відчувають сильне стомлення, середнє стомлюються – 28,2% і невелику міру стомлення випробовують 6,5% опитаних (рис. 5).

Серед чинників, що найбільшою мірою впливають на стомлення, виділяють наступні: погіршення настрою (40,3%), розсіяна увага (37,9%), головний біль (31,9%), підвищення дратівливості та зниження інтересу до роботи (24,3%). Підвищення сонливості (21,6%), зниження сили спини (16,9%) і зниження сили ніг (7,8%). Малозначними чинниками є такі, як запаморочення (2,4%) та потовиділення (1,5%).

Важливим є той факт, що велика частина досліджуваних нами фахівців відмічає прямий зв'язок між стомлюваністю в процесі роботи із недостатньою фізичною підготовленістю. Так вважають 47,5% опитаних, 17,6% такий зв'язок не спостерігають, а 34,9% затрудняються відповісти (рис. 6).

Певну цінність представляє інформація про психофізичну сферу, що забезпечує продуктивну роботу фахівців (рис. 7). Найбільш ефективний вплив на трудову діяльність чинить хороша пам'ять, що відмічають 63,2% фахівців. Крім того, професійно важли-

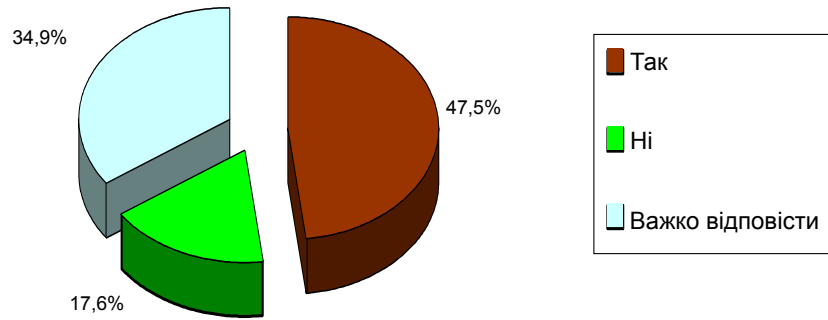

Рис. 6. Взаємозв'язок між стомленістю та фізичною підготовленістю

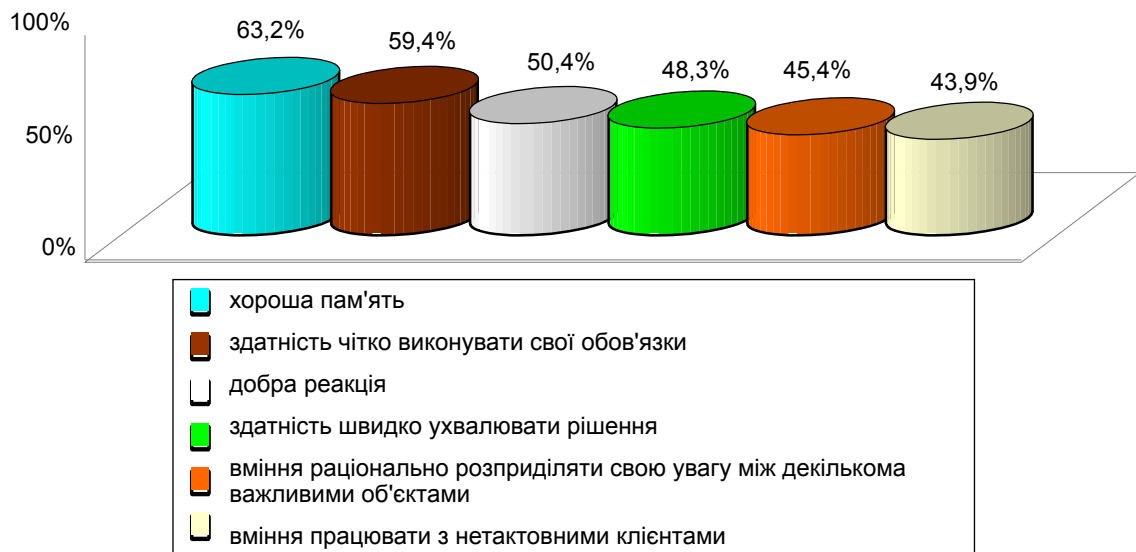

Рис. 7. Професійно важливі характеристики психофізичної сфери вчителів середніх шкіл

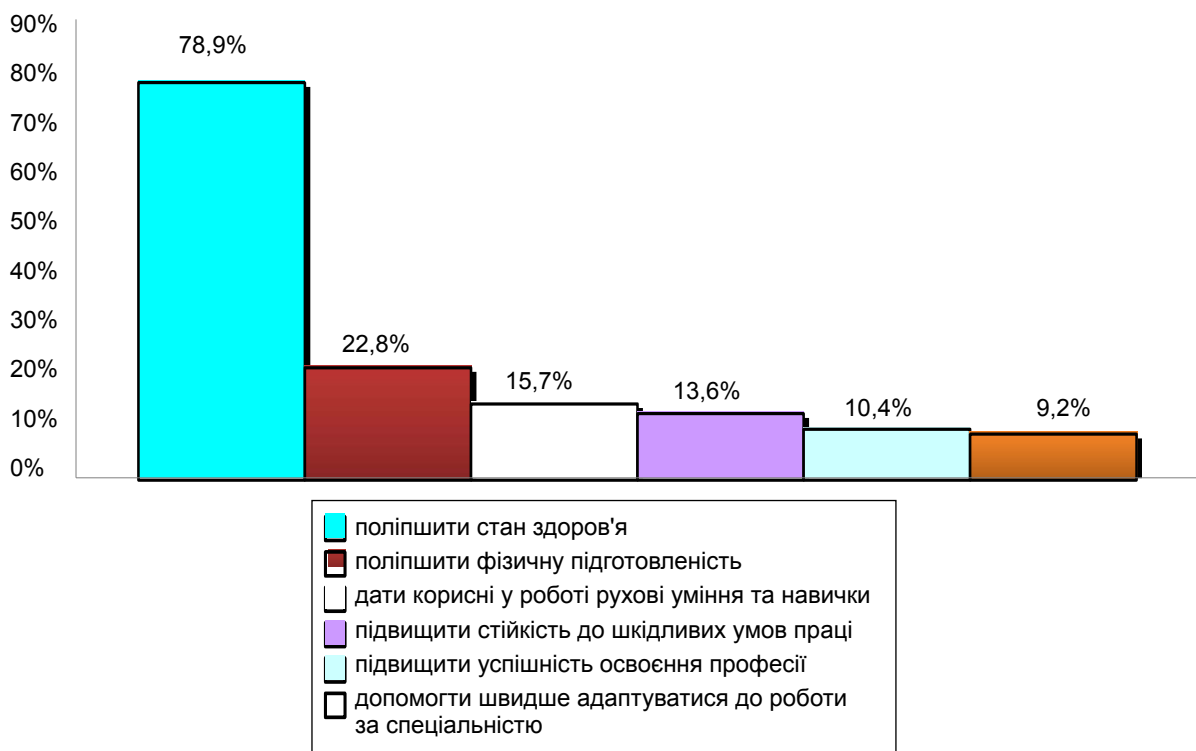

Рис. 8. Вплив спеціальної фізичної підготовки

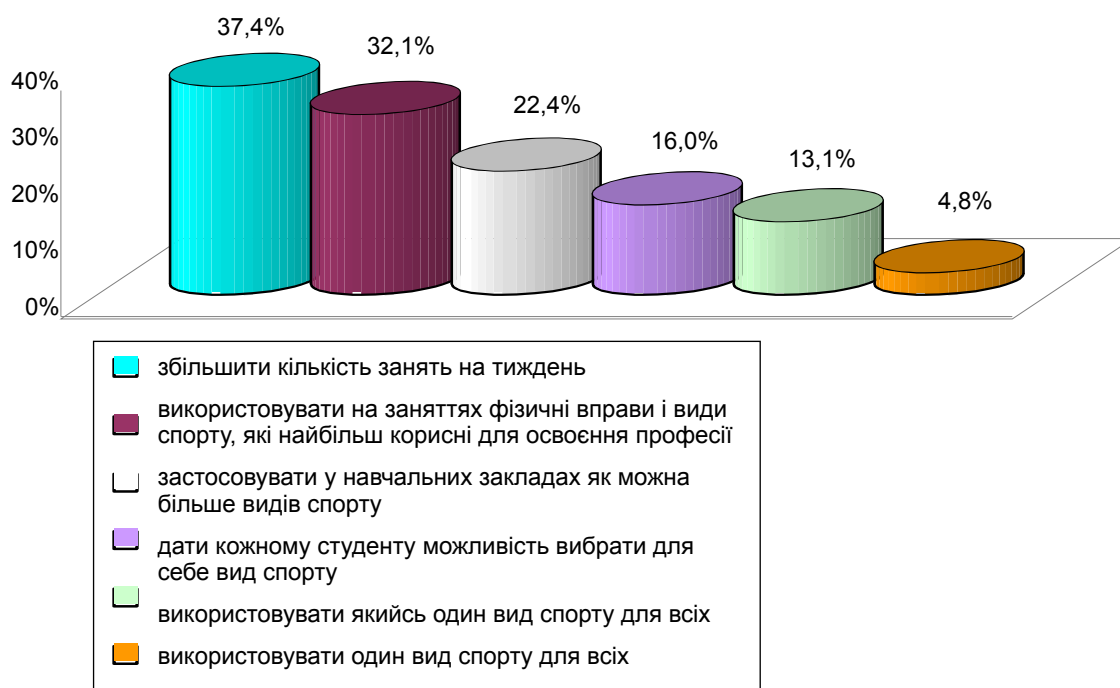

Рис. 9. Напрями перебудови фізичного виховання у ВНЗ

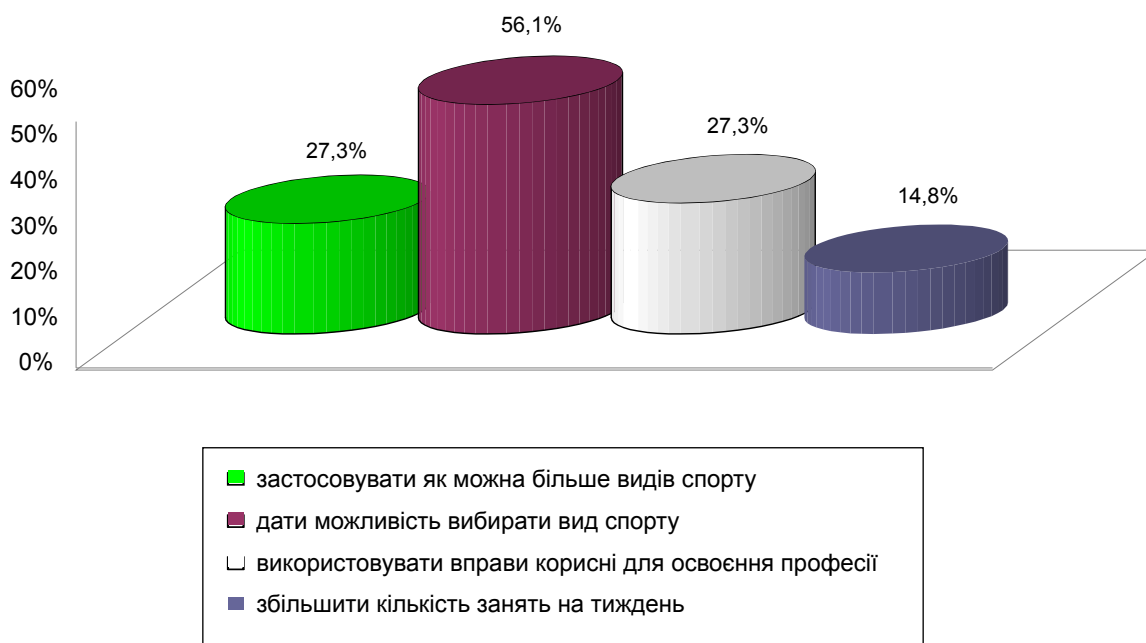

Рис. 10. Напрями перебудови фізичного виховання у ВНЗ

вими якостями і властивостями, на думку педагогів, являються наступні: здатність чітко виконувати свої обов'язки в умовах емоційної напруги (59,4%), добра реакція (50,4%), здатність швидко приймати рішення (це відмічають 48,3% опитаних), уміння раціонально розподіляти свою увагу між декількома важливими об'єктами (45,4%), вміння працювати із «важкими» учнями (43,9%) (рис. 7).

А причиною стомленості може бути недостатня фізична підготовленість фахівців даного профілю та погана організація фізичного виховання у ВНЗ – 61,7%, у школах – 19,8% та на виробництві – 19,8%.

Позитивно оцінюючи роль професійно-прикладної фізичної підготовки у справі підготовки до професії, 78,9% опитаних бачать користь такої підготовки в поліпшенні стану здоров'я, 22,8% – поліпшенні фізичної підготовленості, 15,7% – підвищення стійкості до шкідливих умов праці, 13,6% – в швидкій адаптації до роботи за фахом, 10,4% – в підвищенні успішності освоєння професії, в наданні корисних у роботі рухових умінь та навичок (9,2%) (рис. 8).

При цьому на запитання «Як слід перебудувати фізичне виховання у навчальному закладі...» були

визначенні такі відповіді: дати можливість кожному студенту вибирати для себе вид спорту (56,1%), використовувати на заняттях фізичні вправи і види спорту, які найбільш корисні для освоєння професії (32,6%), застосовувати у закладах, як можна більше видів спорту (27,3%) і збільшити кількість занять на тиждень (14,8%) (рис. 9, 10).

Висновки.

Результати анкетування дозволили встановити, що виконання професійних обов'язків вимагає від вчителів-наочників середніх шкіл прояву загальної витривалості, сили м'язів спини, шиї, живота і рук (особливо кистей), що дозволяє вважати вказані якості професійно важливими. Умови підвищеного нервово-емоційного збудження передбачають вимоги до адаптаційних можливостей працівників, їх психічної стійкості та фізичної працездатності. З числа психофізіологічних функцій слід виділити увагу (розподіл, об'єм), пам'ять, урівноваженість, комунікабельність і стійкість до стресів.

Передбачається, що на підставі виявлених даних будуть запропоновані нові підходи до професійної фізичної підготовки майбутніх вчителів.

Література:

1. Андрущенко В., Табачук І. Формування особистості вчителя в сучасних умовах, Політичний менеджмент, 2005, № 1 (10), с. 58-59.
2. Бужина І.В. Теорія і практика підготовки майбутніх учителів до формування гуманістичних відносин молодших школярів, К., 2005, 43 с.
3. Волков В.Л. Основи професійно-прикладної фізичної підготовки студентської молоді, К.: Знання України, 2004, 82 с.
4. Волкова Н.П. Педагогіка, К.: Видавничий центр «Академія», 2001, 576 с.
5. Коломийцева О.Е. Оптимізація професійно-прикладної фізичної підготовки студентів середніх гуманітарних заведень: Дис...канд. наук з фіз. восп. і спорту, Харків, 2006, 202 с.
6. Колумбет О.М., Максимович Н.Ю. Професійно-прикладна фізична підготовка студентів, К.:КМПУ, 2009, 96 с.

Інформація об авторі:

Колумбет Александр Николаевич
re_play@3g.ua

Київський університет імені Бориса Грінченка
ул. Воровського 18/2, г. Київ, 04053, Україна.

Поступила в редакцію 26.06.2012г.

References:

1. Andrushchenko V., Tabachuk I. *Politichnij menedzhment* [Political management], 2005, vol. 1(10), pp. 58-59.
2. Buzhina I.V. *Teoriia i praktika pidgotovki majbutnikh uchiteliv do formuvannia humanistichnikh vidnosin molodshikh shkoliariv* [Theory and practice of future teachers' training at forming humanistic relations toward junior pupils], Kiev, 2005, 43 p.
3. Volkov V.L. *Osnovi profesijno-prikladnoyi fizichnoyi pidgotovki studentiv'koyi molodi* [Basis of professional and applied physical training of student-youth], Kiev, Knowledge of Ukraine, 2004, 82 p.
4. Volkova N.P. *Pedagogika* [Pedagogy], Kiev, Academy Publ., 2001, 576 p.
5. Kolomijceva O.E. *Optimizaciia professional'no-prikladnoj fizicheskoy podgotovki studentov srednikh humanitarnykh zavedenij* [Optimization of professional-applied students' training of middle humanitarian establishments], Cand. Diss., Kharkiv, 2006, 202 p.
6. Kolumbet O.M., Maksimovich N.Iu. *Profesijno-prikladna fizichna pidgotovka studentiv* [Professional-applied students' physical training], Kiev, KIPU Publ., 2009, 96 p.

Information about the author:

Kolumbet A.N.

re_play@3g.ua

Grinchenko Kiev University
Vorovskogo str., 18/2, Kiev, 04053, Ukraine.

Came to edition 26.06.2012.